अध्याय पंधरावा प्रारंभ

श्रीगणेशाय नम: ।। हें कश्यपात्मज वामना । हे बटुरूपधारी नारायणा । तूं बलीच्या घेऊनी दाना । कृतार्थ त्याला केलेंस ।। १ ।। राज्य मृत्युलोकीचें । घेतले त्वां जरी साचें । तरी दिलें पाताळाचें । राज्य बलीकारणें ।। २ ।। आंवळा घेऊन नारळ दिला । तुम्ही त्या पुण्यवंत बलीला । आणि त्याच्या भक्तिस्तव झाला । द्वारपाल द्वारीं तुम्हीं ।। ३ ।। या मन्वन्तरानंतर । बलीच आहे होणार । देवांचा राजराजेश्वर । देवा तुझ्या वरानें ।। ४ ।। एका घटकेत अनंता । चहू वेदांच्या संहिता । पठण केल्या बुद्धिमत्ता । केवढी तुझी अगाध तरी ! ।। ५ ।। अवघ्यां तुझ्या अवतारी । हा सोंवळा अवतार श्रीहरी । कोणाचाही भूमीवरी । वध तुम्हीं न केलांत ।। ६ ।। शत्रुमित्रांच्या घरी दिवा । ये अवतारी लाविला बरवा । देव आणि दानवा । तूं वंद्य सारखाच ।। ७ ।। देव तेही आनंदविले । राक्षस तेही रक्षिलें । आपलें ईशत्व सांभाळिले । याच अवतारी देवा तूं ।। ८ ।। तुला माझा नमस्कार । असो वामना वारंवार । मस्तकीं ठेवा वरदकर । तुम्ही दासगणूच्या ।। ९ ।। टिळक बाळ गंगाधर । महाराष्ट्राचा कोहिनूर । दूरदृष्टीचा सागर । राजकारणीं प्रवीण जो ।। १० ।। निज स्वातंत्र्यासाठी । ज्याने केल्या अनंत खटपटी । ज्याची धडाडी असे मोठी । काय वर्णन तिचें करूं? ।। ११ ।। करारी भीष्मासमान । आर्य महीचे पाहून दैन्य । सतीचे झाला घेता वाण । भीड न सत्यांत कोणाची ।। १२ ।। वाक्‌चातुर्य जयाचे । बृहस्पतीच्या समान साचें । धाबें दणाणें इंग्रजांचे । पाहून ज्याच्या लेखाला ।। १३ ।। कृति करून मेळविली । ज्यानें लोकमान्य ही पदवी भली । ती न त्यांना कोणी दिली । ऐसा होता बहाद्दर ।। १४ ।। तो एके वेळी अकोल्याला । शिवजयंतीच्या उत्सवाला । लोकाग्रहें येतां झाला । व्याख्यान द्यायाकारणें ।। १५ ।। झाली तयारी उत्सवाची । त्या अकोल्यामध्यें साचीं । मोठमोठाल्या विद्वानांची । गेली गडबड उडून ।। १६ ।। दामले, कोल्हटकर, खापर्डे । आणखी विद्वान बडेबडे । जमते झाले रोकडे । तया अकोल्या ग्रामासी ।। १७ ।। अध्यक्ष त्या उत्सवाचें । नेमिले होते टिळक साचे । नांव ऐकता टिळकांचे । वऱ्हाड सारे आनंदलें ।। १८ ।। शिवरायांची जयंती । याच्या आधीच या प्रांतीं । झाली पाहिजे होती । त्याचें कारण ऐसें पहा ।। १९ ।। शिवाजीची जन्मदात्री । जी वीरमाता जिजा सती । ती वऱ्हाडीच आपुली होती । सिंदखेडी जन्म जिचा ।। २० ।। त्या वीरगाजी शिवाजीला । जिनें पोटी जन्म दिला । वऱ्हाड – महाराष्ट्र एक झाला । या सतीच्या कर्तृत्वे ।। २१ ।। माता होती वऱ्हाडी । पिता महाराष्ट्री शहाजी गडी । अवघ्या दांपत्यांत

ही जोडी । खचित होती अनुपम ।। २२ ।। आधीच उत्सव शिवाजीचा । जो कलिजा महाराष्ट्राचा। आणखी वरी अध्यक्ष त्याचा । टिळक बाळ गंगाधर ।। २३ ।। आधीं एक महिना तयारी। उत्सवाची चालली खरी । ज्याच्या त्याच्या अंतरीं । आनंद होत चालला ।। २४।। अध्यक्ष उपाध्यक्ष निवडीले। स्वयंसेवक तयार झालें । तईं कड्कांचें म्हणणें पडलें । ऐशा रीति विबुध हो।। २५।। या शिवजयंती उत्सवाला । आणा शेगांवचे महाराजाला । श्रीस्वामीसमर्थ गजाननाला। म्हणजे दुधात साखर पडेल कीं ।। २६ ।। शिवाजीच्या राष्ट्रोद्धारा । आशीर्वाद होता खरा । समर्थांचा साजिरा। म्हणून तडीस गेला तो ।। २७ ।। टिळकांचे राजकारण। हेच जिजाई हृदयरत्न । त्याला पाहिजे आशीर्वचन। समर्थांचेच विबुध हो ।। २८ ।। ते कित्येकां पसंत पडलें। कित्येकांस नाही रुचलें । ज्या न रुचलें ते बोललें । उघड उघड येणें रीति ।। २९ ।। तो शेगांवचा अवलिया। कशास आणितां ये ठायां । तो कांहीं तरी करूनियां । विक्षोभ करील सभेचा ।। ३० ।। फिरेल नागवा सभेत। ''गिण गिण गणांत'' ऐसे म्हणत । मारील वाटे कदाचित । तो लोकमान्याला ।।३१।। कांहीं लोक बोलले । हें न म्हणणें चांगले । गजाननाची पाऊलें । लागलीं पाहिजेत सभेला ।। ३२ ।। त्याचें जे कां वेडेपण । तें आहे वेड्याकारण । जे कोणी विद्वान सज्जन। त्यासी न वदती वेड्यापरी ।। ३३ ।। खरेंखुरे राष्ट्रोद्धारक । जरी टिळक असती एक। तरी महाराज नि:शंक । सभेसी येतील ये ठायां ।। ३४ ।। खऱ्याखोट्याची परीक्षा । साधूच हे करिती देखा । म्हणून सांगतो भिऊं नका । त्यांना आमंत्रण देण्यास ।। ३५।। ऐसी भवति न भवति झाली । मंडळी शेगांवास आली। आमंत्रण ते द्याया भली । सभेचे श्रीगजानना ।। ३६ ।। येतांच दादा खापर्ड्यासी । बोलते झाले पुण्यराशी । आम्ही येऊ सभेसी । तुमच्या शिवाजी उत्सवाच्या ।। ३७ ।। वेड्यापरी न तेथें करू। जागीच बसून मौन धरूं। सुधारकांचा कधीं न करूं । मनोभंग मनाचा ।। ३८ ।। करावयासी राष्ट्रोद्धार । योग्य बाळ गंगाधर । याच्या परी न होणार । राष्ट्रप्रेमी पुरुष पुढें ।। ३९ ।। स्नेही त्या टिळकांचा । अण्णा पटवर्धन नांवाचा । शिष्य नरसिंह सरस्वतीचा । आळंदीचा असें जो ।। ४०।। त्या दोघा पुरुषा पाहण्यांस। आम्ही येऊं अकोल्यास। ते ऐकतां खापर्ड्यास । अती आनंद जाहला ।। ४१ ।। पाहा पाहा कोल्हटकरा । वऱ्हाडप्रांताचा ज्ञानहिरा । यानें वृत्तांत जाणिला सारा। जो कां झाला अकोल्यात ।। ४२ ।। यावरून संतांचे । ज्ञान केवढें अगाध साचें । खऱ्या राष्ट्रपुरुषाचें। प्रेम यांना पहा किती ।। ४३ ।। बोलावयाची आपणास । जरूर पडली कांहीं न खास। तेच होऊन आपणांस । येतो म्हणून म्हणाले ।। ४४ ।। मुहूर्त या उत्सवाला। अती उत्तम लागला । चला वंदून समर्थाला। आपण जाऊं अकोल्यास ।। ४५ ।।

खापर्डे, कोल्हटकर । निघून गेले साचार । आला आठ दिवसांवर । सभेचा तो दिवस पाहा ।। ४६ ।। वऱ्हाड सारे आनंदले । ज्यांना त्यांना वाटले । कधीं टिळकांची पाऊलें। पाहूं आम्ही अकोल्यांत ।। ४७।। शके अठराशें तिसासी । ती सभा होती वैशाखमासीं । वऱ्हांडप्रांती अकोल्यासी। उभारिलेल्या मंडपात ।। ४८ ।। सण अक्षयतृतीयेचा । वऱ्हाडप्रांतीं महत्त्वाचा। परी समुदाय जनांचा । मिळतां झाला प्रचंड ।। ४९ ।। तोच अखेरचा दिन। त्या सभेचा होता जाण । लोक आले लांबलांबून । लोकमान्यासी पाहावया ।। ५० ।। शिवाय श्रोते त्या दिवशीं । महाराज येणार सभेसी । ऐसी खबर लोकांसी । आधींच होती विबुध हो ।। ५१ ।। मंडप चिकार भरून गेला । जो तो पाहूं लागला । म्हणती कां हो सभेला । अजूनी न आले महाराज।। ५२ ।। परी ते सभा भरण्याआधीं। येऊन बैसलें मंडपामधीं । साधू आपल्या वाणीस कधीं। असत्यता न येऊं दे ।। ५३ ।। सभेमाजी उच्चस्थानीं । बसले होते कैवल्यदानी । गादीस लोडा टेकूनी । जीवन्मुक्त साधुवर ।। ५४।। सिंहासनाच्या अग्रभागा । टिळकांस दिली होती जागा। त्यांच्या सन्निध बसले बघा। अण्णासाहेब पटवर्धन ।। ५५ ।। श्रीकृष्णाचा नंदन । गणेश ज्याचें नामाभिधान । खापर्डे कुलाचा कुलभूषण । एक्या बाजूस टिळकांच्या ।। ५६ ।। दामले कोल्हटकर त्या ठायीं । भावे व्यंकटराव देसाई । सभेचे पुढारी पाही । चमकत होते ते ठाया।। ५७ ।। आणिक व्याख्याते विव्दानेतर । बसले होते सभोवार । त्यांचें वर्णन कोठवर । करावें मी एक्या मुखें।। ५८ ।। सभेलागी आरंभ झाला। हेतू प्रथम निवेदिला । मग व्याख्यानसिंह उठला । टिळक बोलावयातें ।। ५९ ।। ‘‘दिवस आजचा धन्य धन्य। आहे पाहा हो सज्जन । स्वातंत्र्यासाठीं ज्यानें प्राण । खर्चिले आपुले पूर्वकालीं ।। ६० ।। त्या धनुर्धर योद्ध्याची । वीर गाजी शिवाजीची। जन्म जयंति आहे साची । म्हणून आपण मिळालो ।। ६१ ।। त्या रणगाजी शिवाजीला । रामदासें हाती धरिला । म्हणून त्याचा बोलबाला । झाला भरतखंडामध्यें ।। ६२ ।। तेवीच आज येथे झालें । आशीर्वाद द्याया आलें । श्रीगजानन साधु भले। आपुलिया सभेस ।। ६३ ।। म्हणून शिवाजीचें परी। सभा यशस्वी होवो खरी । अशाच सभेची जरुरी। आहे सांप्रत राष्ट्राला ।। ६४ ।। स्वातंत्र्यसूर्य मावळला । दास्यत्वाचा काळोख पडला । स्वातंत्र्य नाहीं जगीं ज्याला। तो समाज प्रेतवत् ।। ६५।। यासाठीं म्हणून । आहे करणें प्रयत्न । ज्या शिक्षणेंकरून। राष्ट्रप्रेम वाढेल हो ।। ६६।। ऐसे शिक्षण पुढिल्यांप्रती। देणें भाग निश्चिती । ते शिक्षण हा भूपती । देईल कां हो अर्भकाला?’’।। ६७।। ऐसे टिळक म्हणाले । महाराज आसनीं उठून बसले । गर्जून त्रिवार बोलले । नाहीं नाहीं ऐसें पाहा ।। ६८।। आवेशाच्या भरांत । बोलले गंगाधरसुत । जें बोलणें किंचित । टोचून होतें राजाला ।। ६९ ।। त्या भाषणाचा रोख भला । समर्थांनी जाणिला । आणि हांसत हांसत शब्द केला। ऐशा रीतिं

श्रोते हो ।। ७० ।। अरे अशानेंच पडतात । काढण्या दोन्ही दंडाप्रत । ऐसें बोलून गणगणांत । भजन करूं लागले ।। ७१ ।। सभा निर्विघ्न पार पडली । टिळकांची वाहवा झाली । खरें झालें त्याच सालीं । समर्थांचे भाकित ।। ७२ ।। भूपतीनें टिळकाला । एकशे चोवीसाखाली धरिला । दोऱ्या पडल्या दंडाला । आला प्रसंग शिक्षेचा ।। ७३ ।। राजसत्तेचिया पुढें । कोणाचेंही न चाले घोडें । वकील होते बडे बडे । ते झटूं लागले टिळकांस्तव ।। ७४ ।। प्रेमी मंडळी टिळकांची । जी कां होती जिव्हाळ्याची । त्यांनी पारमार्थिक उपायांची । केली योजना एक अशी ।। ७५ ।। दादासाहेब खापर्डे । हेही होते गृहस्थ बडे । ते उमरावतीहून मुंबईकडे । जाऊं लागले खटल्यास्तव ।। ७६ ।। अकोल्याच्या स्टेशनावरी । कोल्हटकरास मधुरोत्तरी । बोलते झाले ऐशापरी । ते थोडके सांगतो ।। ७७ ।। तुम्ही जावें शेगांवासी । समर्था विनंती करा ऐसी । सोडवा बाळ टिळकासी । प्रसंग मोठा दुर्धर ।। ७८ ।। मीच गेलो असतो तेथें । परी मी जातो मुंबईतें । तुम्हीं जाऊन शेगांवातें । विनंती करा महाराजा ।। ७९ ।। लगेच बसला गाडीत । कोल्हटकर टिळकभक्त । येतां झाला शेगांवांत । स्वामी गजाननाकडे ।। ८० ।। तईं महाराज मठातें । निज आसनीं निजून होते । तीन दिवस जाहलें पुरते । परी न उठले यत्किंचित् ।। ८१ ।। कोल्हटकरही तोवरीं । बसला मठाभीतरीं । जो कां असेल बिगारी । तो न ऐसे वागे कदा ।। ८२ ।। कळकळ टिळकांविषयींची । कोल्हटकरा पूर्ण साची । कमाल त्यानें चिकाटीची । केली असे आपुल्या ।। ८३ ।। जाळावांचून नाही कड । मायेवाचून नाही रड । ऐसी आहे एक जाड । म्हण मराठी भाषेमध्यें ।। ८४ ।। चवथे दिवशीं समर्थ उठलें । कोल्हटकरास बोलते झालें । तुम्ही अलोट प्रयत्न केले । परी फळ न येईल त्या ।। ८५ ।। अरे छत्रपति शिवाजीला । रामदासांचा वशिला । होता परी तो कैद झाला । बादशाही अमलांत ।। ८६ ।। सज्जनांस त्रास झाल्याविना । राज्यक्रांति होईना । कंसाचा तो मनीं आणा । इतिहास म्हणजे कळेल ।। ८७ ।। ही मी देतो भाकर । ती खाऊं घाला लौकर । टिळकांप्रती अंतर । यांत कांहीं करूं नका ।। ८८ ।। या भाकरीच्या बळावरी । तो करील मोठी कामगिरी । जातो जरी फार दूरी । परी न त्याला इलाज ।। ८९ ।। ऐसें ऐकतां उत्तर । साशंक झाले कोल्हटकर । समर्थां करून नमस्कार । भाकर करीं घेतली ।। ९० ।। ती नेऊन मुंबईला । घातली टिळकास खावयाला । वृत्तान्त तोही कथन केला । अथपासून इतिवरी ।। ९१ ।। तो ऐकून लोकांप्रत । टिळक बोलले हंसत हंसत । स्वामींचे ते अगाध सत्य । ज्ञान आहे खचित पाहा ।। ९२ ।। यश तुमच्या प्रयत्नांसी । येणार नाहीं निश्चयेसी । आपली बाजू रक्षण्यासी । सरकार न्याया पाळील ना ।। ९३ ।। जेंव्हा स्वार्थाचा संबंध नसतो । तेंव्हां न्याय आठवतो । हा जगाचा सिद्धांत तो । होईल खोटा कोठूनी ?

।। ९४।। माझ्या हातें कामगिरी । मोठी होणार आहे खरी । ऐसी समर्थांची वैखरी। बोलली हे गूढ एक ।। ९५ ।। भूत भविष्य वर्तमान । जाणताती साधुजन । आपण मनुष्य सामान्य । पाहूं पुढें काय होतें ।। ९६ ।। प्रसाद म्हणून भाकरी । ती कुसकरून भक्षिली खरी । दंत न मुखाभीतरीं। परी प्रसाद टाकवेना ।। ९७।। झाली शिक्षा टिळकांस। नेले ब्रह्मदेशी मंडाल्यास। तेथे जन्मला गीतारहस्य। गीतेवरील ग्रंथ त्यांचा ।। ९८ ।। हीच मोठी कामगिरी। झाली त्यांच्या हस्ते खरी । मान जगद्गुरूपरी। मिळता झाला टिळकांतें ।। ९९ ।। या गीताशास्त्रावर । टीका झाल्या अपार। त्या सांगू तरी कोठवर !। मति नाही दासातें ।। १०० ।। बुध हो प्रत्येक आचार्यांनीं । कालमानातें पाहुनीं। केली गीतेची मांडणी । जगदोद्धार करावया ।। १ ।। कोणी लाविली अद्वैतपर । कोणी लाविली द्वैतपर । कोणी लाविली कर्मपर । त्याच एका गीतेला ।। २ ।। हीच मोठी कामगिरी । त्यांच्या हस्तें झाली खरी। या कामाची न ये सरी । कोणत्याही कृत्यातें ।। ३।। येणेंच बाळ गंगाधर। जगतीं होतील अजरामर। कीर्ति त्यांची दूरवर । पसरवील ग्रंथ हा ।। ४।। स्वातंत्र्य जरी मिळविलें असतें। तरी न ऐसी कीर्ति टिकते । पाहा करून चित्तात । पूर्णपणें विचार ।। ५ ।। स्वातंत्र्य हे साचार । येतें जातें वरच्यावर। त्यांत फारसें नाही सार । तो व्यवहार लौकिकीं ।। ६ ।। गीताशास्त्राचें तसें नाहीं । तें मोक्षपदाप्रती देई । आणि समाजाची बसवी पाही । विस्कळित घडी हें ।। ७।। यावच्चंद्रदिवाकर । पुरुष बाळ गंगाधर । चिरंजीव निरंतर । राहील कीर्तिरूपानें ।। ८ ।। असो करवीर कोल्हापुरीचा। द्विज चित्पावन जातीचा । श्रीधर गोविंद नांवाचा । काळे उपनांव जयाचें।। ९ ।। तो गरिबीच्या स्थितींत । गेला इंग्रजी शाळेत । आंग्लविद्या शिकण्याप्रत । मॅट्रिक परीक्षा पास झाला ।। ११० ।। पुढें कॉलेजात गेला । परी इन्टर नापास झाला । म्हणून फिरत राहिला । वर्तमानपत्रे वाचीत ।। ११ ।। तो 'केसरी' पत्रांत । वाचलें ओयामा टोगो चरित्र। तेणें त्याच्या मनांत। वृत्ति एक उठली अशी ।। १२ ।। आपण जावें विलायतेला । यंत्रविद्या शिकण्याला। उगे भार भूमीला । होण्यामाजीं अर्थ काय ? ।। १३ ।। टोगो यामा दोघे जण । प्रथमतः ज्ञान संपादून। अभ्युदयाकारण। जपान आणिते जहाले ।। १४ ।। तैसें आपण करावें । मायभूमीस उद्धरावें । ऐसा विचार त्याच्या जीवे। घेतला परी इलाज ना ।। १५ ।। द्रव्याची न लागे संगत । कोणीही ना करी मदत । घरची गरिबी अत्यंत । काय करितो बिचारा ।। १६ ।। तो आपल्या मित्रासी । आला भेटण्या भंडाऱ्यासी । जो मन्रो हायस्कूलासी। होता एक शिक्षक ।। १७ ।। त्यासी विचार आपुला। श्रीधरानें कळविला । तो त्याला ही पसंत पडला । परी पैशाची वाट काय ? ।। १८ ।। मित्रा, एक पैशाविणें । कांहीं नाहीं जगीं होणें। दारिद्रयाने मनींच करणें । मनोराज्य बापा रे ।। १९ ।। चाल जाऊं गांवाला । आपुल्या जन्मभूमीला। त्या करवीर कोल्हापूराला । इकडे उन्हाळा विशेष ।। १२० ।। दोघे

बसले गाडीत । समर्थांची ऐकून कीर्त । उतरते झाले शेगांवात । साधु कसा तो पहावया ।। २१ ।। पोस्टमास्तराच्या दारी । सामान ठेविलें सत्वरी । आतुरता मोठी अंतरीं । समर्थांना पाहण्याची ।। २२ ।। दोघें आलें मठात । समर्था केले दंडवत । बैसते झाले जोडून हात । स्वामींचिया सन्मुख ।। २३ ।। मनोदय श्रीधराचा । समर्थांनी जाणिला साचा । म्हणाले उगीच परदेशाचा । विचार वेड्या करूं नको ।। २४ ।। अवघेच कांहीं आहे येथ । अर्थ ना भौतिकशास्त्रात । सेवी अध्यात्मविद्येप्रत । म्हणजे कृतार्थ होशील तूं ।। २५ ।। त्यायोगें विचारक्रांति । श्रीधराच्या झाली चित्तीं । कोल्हापूरची एक व्यक्ती । आठवली या समयास त्या ।। २६ ।। ते स्वामी कुंभारगल्लीचे । होते कोल्हापुरीचे । बोलणे याच परीचें । होतें हमेशा भक्तांसी ।। २७ ।। तैसेच हेही गुरुमूर्ती । भक्तांसवे भाषण करिती । याचा उलगडा चित्ती । कांहीच माझ्या होईना ।। २८ ।। ऐसे श्रीधर आणिता मनीं । महाराज वदले गर्जोनी । हिंदुस्थाना सोडूनी । उगाच कोठे जाऊ नको ।। २९ ।। अगणित करावें पुण्य । तेंव्हाच होतें येथें जनन । या भौतिक शास्त्राहून । योगशास्त्र समर्थ असे ।। १३० ।। ते योगशास्त्र येतें ज्याला । तो न मानी या भौतिकाला । योगशास्त्राहून भला । अध्यात्मविचार श्रेष्ठ असे ।। ३१ ।। तो जमल्यास करून पाही । कोठे न आतां जाई येई । ऐसे समर्थ बोलतां पाहीं । श्रीधर चित्तीं आनंदला ।। ३२ ।। पश्चिमेचा मावळला । तोच पूर्वेकडे आला । विचारसूर्य त्याचा भला । श्रीधरा सुखी करण्यास ।। ३३ ।। एक संतावाचून । विचाराचें परिवर्तन । कोणी न करूं शके आन । सत्य एक त्यांनाच कळें ।। ३४ ।। महाराज म्हणालें या ठायीं । तुझा अभ्युदय होईल पाही । कांता वाट पहाते गेहीं । तुझी कोल्हापुराला ।। ३५ ।। जा आता मित्रासहित । आपुल्या कोल्हापुराप्रत । तेच पुढें झालें सत्य । श्रीधर लौकिका चढले हो ।। ३६ ।। श्रीधर बी. ए., एम. ए. झाले । प्रिन्सिपॉल त्या नेमिलें । शिवपुरी कॉलेजाशीं भलें । सिंद्याचिया राज्यांत ।। ३७ ।। संत साक्षात् ईश्वर । चालते बोलते भूमीवर । त्यांच्या कृपेचा आधार । जया मिळे तोच मोठा ।। ३८ ।। पाहा काळे श्रीधराला । दर्शनाचा योग आला । म्हणून वृत्तीत फरक पडला । खरें तेंच शोधावया ।। ३९ ।। हें पीक संतांचें । याच देशीं यावयाचें । वृक्ष नंदनवनीचे । अन्य ठायीं न येती हो ।। १४० ।। स्वस्ति श्रीदासगणूविरचित । हा श्रीगजानन विजय नामें ग्रंथ । दावो सर्वदा सत्पथ । परम भाविकांकारणें ।।१४१ ।। शुभं भवतु ।। श्रीहरिहरार्पणमस्तु ।।

।। इति श्रीगजानन विजय ग्रंथस्य पंचदशोऽध्यायः समाप्तः ।।